

بر بال حکمت

ترجمه حکمت‌های نهج البلاغه

ترجمه و شرح: دکتر عباس عواجه پیری

انتشارات آثار سبز

۱۳۹۸

سرسناسه	:	خواجه پیری، عباس، ۱۳۳۹ -
عنوان و نام پدیدآور	:	بر بال حکمت‌ها: ترجمه حکمت‌های نهج البلاغه /
نویسنده عباس خواجه پیری	:	
مشخصات نشر	:	تهران: آثار سبز، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۲۴۴ ص.
شابک:	:	۹۷۸-۶۰۰-۸۵۶۶-۸۸-۵
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق.
نوع ابلاغه، برگزیده	:	
موضوع	:	Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah. Selections
موضوع	:	علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق.
نهج البلاغه -- تفسیر	:	
موضوع	:	Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah -- Criti-
ism and interpretation	:	
رده بندی کسری	:	BP۳۸/۰۲
رده بندی دیویی	:	۲۹۷/۹۵۱۵
شماره کتاب شناسی	:	۵۶۹۱۸۶۲

بر بال حکمت‌ها - ترجمه حکمت‌های نهج البلاغه

عباس خواجه پیری

ناشر: آثار سبز

صفحه آرایشی: احمد ماسی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۶۶-۸۸-۵

نوبت چاپ: اول

تاریخ چاپ: ۱۳۹۸

تیراژ: ۱۰۰۰

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

نشر آثار سبز

فهرست

۲۳	مقدمه مترجم
۲۷	هوشیاری و ریاضت باطنیه‌ها:
۲۷	آثار سوء: طمع، فساد، راز خبیث و پذیرش حاکمیت زبان:
۲۸	اثرات ارزش‌ها و صد ارزش‌های اخلاقی:
۲۸	رضا، علم، آداب و اندیشه ارزش‌های والای اخلاقی:
۲۹	رازداری، خوشرویی، شکیبایی، سالمند، طریقت خردمندان:
۲۹	دشمن‌پروری نتیجه خودشیفتگی:
۳۰	شگفتی در آفرینش اعضای بدن انسان:
۳۰	بی‌اعتباری اقبال و ادبار دنیا:
۳۰	حسن معاشرت با مردم:
۳۱	گذشت در اوج اقتدار:
۳۱	دوست‌یابی، معیار توانائی انسان:
۳۱	ره‌آورد ترک جهاد:
۳۱	کُفر، نعمت از کُفت بیرون کند:
۳۲	دامان بیگانه، ثمره بی‌اعتنائی نزدیکان:
۳۲	سرزنش نابجا:
۳۲	ناکارآمدی تدبیر انسانی در برابر مقدرات الهی:
۳۳	فلسفه آرایش ظاهری:
۳۳	عاقبت شوم آرزوهای بی‌پایان:

- گذشت از خطای انسان جوانمرد: ۳۴
- ترک ترس، حیای نابجا، فرصت‌های زودگذر: ۳۴
- شیوه رسیدن به حق: ۳۴
- اصالت عمل، نه نسب: ۳۵
- باری مظلوم و شاد کردن غمگین، کفاره گناهان: ۳۵
- سم الهی از ناشکری نعمت‌ها: ۳۵
- آشکار شدن رازها در زبان و چهره: ۳۶
- شکیبایی نسبت به دشمنان: ۳۶
- زهد پند: ۳۶
- اهمیت یار راست: ۳۷
- ایمان به پرده پوش و پنداران البر: ۳۷
- ارکان ایمان و کفر: ۳۷
- برتری عامل بر عمل: ۴۱
- اعتدال در زندگی و بخشش: ۴۱
- ترک آرزو، رمز توانگری: ۴۲
- اهمیت درک موقعیت جامعه: ۴۲
- آرزوهای طولانی، عامل فساد عمل: ۴۲
- نفی آداب و رسوم جاهلی: ۴۲
- توجه به ارزش‌های اخلاقی و آداب معاشرت با مردم: ۴۳
- اولویت واجبات بر مستحبات: ۴۴
- زبان، معیار شناخت عاقل از احمق: ۴۴
- تحمل بیماری، پاک کننده گناهان: ۴۴
- عاقبت نیکو با: یاد قیامت، عمل برای حساب، قناعت و رضایت: ۴۶
- حب و بغض، معیار تمایز مؤمن از منافق: ۴۷
- نکوهش غرور و خودپسندی: ۴۸
- همت، جوانمردی، شجاعت و عفت: معیارهای ارزش انسان: ۴۸
- رازداری، اندیشه صحیح و دوراندیشی: رمز پیروزی: ۴۸

- ۴۹ پرهیز از جوانمرد گرسنه و پست فطرت سیر:
- ۴۹ ماهیت دل‌های آدمیان و الفت آنان:
- ۴۹ عیب پوشی و اقتضای روزگار:
- ۴۹ اهمیت عفو به هنگام اقتدار:
- ۵۰ مفهوم واقعی سخاوت: بخشیدن بدون درخواست:
- ۵۰ عقل، دانایی، ادب و مشاوره: ارزش‌های برتر:
- ۵۰ صبر مکرره و صبر بر محبوب:
- ۵۱ توانگری در غربت و تنگدستی در وطن:
- ۵۱ جامعه، کنج، بیان:
- ۵۱ مال، ناسا، عیسه شربت‌ها:
- ۵۱ ارزش نهی از بدی، از:
- ۵۲ خوی درندگی زیان:
- ۵۲ شیرینی آزار و گذر ر:
- ۵۲ پاسداشت سلام و احسان بگرا:
- ۵۳ اهمیت و نقش میانجی:
- ۵۳ اهل دنیا در خواب غفلت:
- ۵۳ غم هجران دوستان:
- ۵۳ مناعت طبع در برابر نااهلان:
- ۵۴ بخشنده‌گی و لو اندک:
- ۵۴ عفاف و شکر: زینت فقر و بی‌نیازی:
- ۵۴ امیدواری به گاه عدم توفیق:
- ۵۴ نادان در ورطه افراط و تفریط:
- ۵۵ کم‌گویی: ثمره کمال عقل:
- ۵۵ انسان در کشاکش روزگار:
- ۵۵ لزوم خودسازی رهبران جامعه:
- ۵۶ انسان در مسیر مرگ:
- ۵۶ کوتاهی دنیا و آرزوها:

- ۵۶ شیوه ارزیابی رویدادهای جامعه:
- ۵۷ حقیقت دنیا از دیدگاه امام علی (ع):
- ۵۸ ماهیت قضا و قدر الهی، و جبر و اختیار انسان:
- ۵۹ ارزش و اهمیت جایگاه حکمت:
- ۵۹ ضرورت حکمت آموزی، ولو از منافع:
- ۶۰ نیاز ارزش گذاری انسان:
- ۶۰ رنج، و خوف، عدم حیا در آموختن و بردباری؛ ارزش های والای انسانی:
- ۶۱ نفی روش حالموسی:
- ۶۱ پایداری و کثرت، داران جهاد و رزم:
- ۶۱ اهمیت تربیت به نسل ها:
- ۶۲ جایگاه برتر تربیت پیرا، خردمند:
- ۶۲ نفی ناامیدی و ارزش استغفار:
- ۶۲ وجود پیامبر اسلام (ص) و نعمت آموزش خواهی؛ دو عامل امنیت جامعه:
- ۶۳ اصلاح رابطه با خدا؛ رمز اصداغ در جهان ای انسان:
- ۶۴ شاخص های عالم آگاه و بصیر:
- ۶۴ معیار دانش بی ارزش و علم برتر:
- ۶۴ حکمت ها؛ داروی خستگی روان و شادابی دل:
- ۶۵ فتنه ها؛ آزمون برای ارزیابی انسان ها:
- ۶۶ علم، عبادت، عمل نیکو، تقوا و توبه؛ معیارهای نیکی:
- ۶۷ شناخت و اطاعت؛ ملاک دوستی و نزدیکی به انبیای الهی:
- ۶۷ اهمیت یقین و مذمت شک و تردید:
- ۶۸ لزوم اندیشه در خبر و عدم نقل بی جا:
- ۶۹ پناه بردن به خداوند در برابر ستایش دیگران:
- ۶۹ شیوه برآورده کردن حاجات و نیازها:
- ۶۹ توصیف روزگار رواج ضد ارزش ها:
- ۷۰ بی توجهی به دنیا، برای خشوع قلب و مهار نفس:
- ۷۱ تبیین تفاوت دنیا و آخرت:

- ۷۱ توصیف دل‌بریدگان از دنیا و ارزش سحرخیزی:
- ۷۲ ضرورت حفظ حریم واجبات الهی:
- ۷۳ نتیجه شوم دین‌گریزی:
- ۷۳ سرنوشت عالمان جاهل و بی‌عمل:
- ۷۳ توصیف حالات و خصوصیات قلب و دل آدمی:
- ۷۵ نقش هدایت‌گرا اهل بیت (ع):
- ۷۵ راه، فروتنی و ترک طمع؛ ویژگی‌های انسان مطیع خداوند:
- ۷۵ آستانه تحمل شیعه علی (ع):
- ۷۶ مضامین و ارزش‌های اخلاقی:
- ۷۷ ملاک‌های ارزش‌سنجی و بدبینی در ارزیابی پدیده‌های اجتماعی:
- ۷۸ هوشیاری و پیرنمای فانی:
- ۷۸ نعمت‌ها و خطراتی و سبب‌های امتحان الهی:
- ۷۹ ضرورت اعتدال در شمار دوستی با امیرمؤمنان (ع):
- ۷۹ اهمیت غنیمت دانستن فرصت‌ها:
- ۷۹ معرفی ماهیت دنیا و ضرورت پرهیز از آن:
- ۸۰ توصیف خصوصیات قبایل مختلف قریش:
- ۸۰ مقایسه اعمال پایدار و زودگذر:
- ۸۱ ضرورت یاد مرگ و عبرت آموختن از مرگ انسان‌های نیکوکاران:
- ۸۲ تفاوت غیرت زن و مرد:
- ۸۲ توصیف بی‌بدیل «اسلام»:
- ۸۳ شگفتی از انسان‌های بخیل، متکبر، مشرک، منکر آخرت و طاعت دنیا:
- ۸۴ نتیجه کوتاهی و شستی در انجام تکلیف:
- ۸۴ لزوم مراعات مقتضیات زیست محیطی:
- ۸۴ آثار شناخت عظمت پروردگار:
- ۸۵ هشدار به فانی بودن دنیا و ضرورت کسب توشه تقوا:
- ۸۶ فرصت‌های زیبای تعامل صحیح با دنیا، و نکوهش بدگویی بیجا از آن:
- ۸۸ اهمیت یاد مرگ و فانی بودن دنیا:

- گذرگاه دنیا و شیوه تعامل انسان‌ها با آن: ۸۸
- ویژگی دوست واقعی: ۸۹
- اجابت، قبول توبه، مغفرت و فزونی نعمت؛ نتیجه دعا، توبه، استغفار و سپاسگزاری: ۸۹
- فلسفه نماز، حج، زکات، روزه و جهاد زنان: ۹۰
- صدقه و بخشش، عامل نزول روزی انسان: ۹۱
- اسباب روزی انسان با نیاز او: ۹۱
- نتیجه اقتصاد و میانه‌روی: ۹۱
- آسایش زندگی، محدوده دیت عائله: ۹۱
- متناسع بودن نیایی با مصیبت: ۹۲
- اهمیت تیر صلاه به انجام عبادات: ۹۲
- محافظت ایمان با صدقه، وصال با زکات، و بلا با دعا: ۹۲
- ارزش علم، برتری آن در مال، مقام دانشمندان و دانش اولیای الهی: ۹۳
- نقش زبان انسان در معرفی شخصیت او: ۹۷
- اهمیت خودشناسی: ۹۷
- ضرورت انطباق ادعا و عمل، و نتایج نفاق و عمل: ۹۷
- اهمیت توجه انسان به عاقبت نیک و بد خویش: ۱۰۱
- اصل فناپذیر بودن امور انسانی: ۱۰۱
- شکیبایی تا دستیابی به پیروزی: ۱۰۱
- برتری نیت بر عمل: ۱۰۱
- استواری بر عهد و پیمان‌ها: ۱۰۲
- شناخت و اطاعت: ۱۰۲
- لزوم بصیرت و توجه به مسیر هدایت: ۱۰۱
- شیوه برخورد مصلحانه با دوست بد: ۱۰۳
- ضرورت پرهیز از معرض اتهام: ۱۰۳
- مذمت خودرایی و استبداد، و ثمره مشاوره با دیگران: ۱۰۳
- ثمره نیکوی حفظ اسرار خویش: ۱۰۴
- مذمت فقر و تأثیر مهلک آن: ۱۰۴

- ۱۰۴ نکوهش سُستی در برخورد یا متجاوز:
- ۱۰۴ لزوم پرهیز از اطاعت دیگران در معصیت پروردگار:
- ۱۰۵ ضرورت سرزنش متجاوز به حق دیگران:
- ۱۰۵ خودپسندی مانع کمال:
- ۱۰۵ کوتاهی عمر و نزدیکی مرگ:
- ۱۰۵ لزوم به سیرت و هشپاری:
- ۱۰۶ ترک کناه. آسان تر از توبه:
- ۱۰۶ لزوم توجه به صحت خوردنی ها:
- ۱۰۶ دشمنی مردم با موهولات خویش:
- ۱۰۶ رایزنی ضامن شناخت و معرفت موارد خطا:
- ۱۰۷ شکست دادن غلّ نتیجه خشم برای رضای خداوند:
- ۱۰۷ شیوه غلبه بر ترس:
- ۱۰۷ سعه صدر: ابزار لازم بر ریاست:
- ۱۰۷ مجازات بدکار با پاداش دادن به نیکوکار:
- ۱۰۸ تأثیر ترک کینه از دیگران:
- ۱۰۸ بطلان اندیشه و تدبیر با لجاجت:
- ۱۰۸ نتیجه شوم طمع:
- ۱۰۸ نکوهش از سُستی، و تمجید از دوراندیشی:
- ۱۰۹ ضرورت تشخیص هنگامه سخن و سکوت:
- ۱۰۹ اهمیت تمیز دعوت حق از باطل:
- ۱۰۹ پایداری امام (ع) بر حق:
- ۱۰۹ راستگویی و عدم انحراف امام (ع) از حق:
- ۱۱۰ ندامت ستمگر در قیامت:
- ۱۱۰ کوتاهی دنیا و نزدیکی قیامت:
- ۱۱۰ نابودی، نتیجه مقابله با حق:
- ۱۱۱ معیارهای صحیح امامت:
- ۱۱۱ بلایا و مصیبت های انسان در دنیا:

- ۱۱۲ نکوهش مال اندوزی:
- ۱۱۲ فرصت مناسب برای دل دادن به کارها:
- ۱۱۳ ترک انتقام در حال اقتدار:
- ۱۱۳ نکوهش اسراف و بخل ورزی:
- ۱۱۴ عدم اتلاف مال موجب پندآموزی:
- ۱۱۴ بیان حکمت آمیز، شیوه رفع خستگی دل ها:
- ۱۱۴ نکوهش بیان سخن حق با هدف باطل:
- ۱۱۴ ویژگی های اذل و اوباش، و اجتماع زیانبار آنان:
- ۱۱۵ نکوهش انسان بی رذل و شرور:
- ۱۱۶ حفاظت انسان توسط لائکة الهی:
- ۱۱۶ عدم پذیرش انسان هر طمع که به خلافت:
- ۱۱۶ توصیه به تقوای الهی و با مرگ:
- ۱۱۷ ضرورت عدم توجه به ناشکری و گناه در نیکی کردن و انتظار پاداش الهی:
- ۱۱۷ نامحدود بودن ظرفیت کسب علم و دانش:
- ۱۱۸ جلب یاری، با حلم و بردباری:
- ۱۱۸ لزوم تلاش برای کسب بردباری:
- ۱۱۸ اهمیت محاسبه نفس، ترک غفلت از خویش و کسب بصیرت و دانش:
- ۱۱۹ وعده بازگشت حکومت مستضعفین به وارثان حقیق:
- ۱۱۹ پاکدامنی، بهره برداری از فرصت ها، اطاعت خداوند و یاد قبایلی، هر تقوا:
- ۱۱۹ بخشش، بردباری، زکات، ترک انتقام و مشورت: ارزش های والای اخلاقی:
- ۱۲۰ خودپسندی، دشمن عقل و اندیشه آدمی:
- ۱۲۱ بردباری: سبب آرامش و خشنودی:
- ۱۲۱ نرم خوئی: عامل تکامل اخلاقی:
- ۱۲۱ نابودی تدبیر: با نزاع و اختلاف:
- ۱۲۱ قدرت، عامل گردنکشی:
- ۱۲۲ شناخت انسان ها در تحولات روزگار:
- ۱۲۲ حسادت، نشانه عدم خلوص دوستی:

- ۱۲۲ طمع‌ها؛ قربانگاه اندیشه:
- ۱۲۲ نکوهش قضاوت بی‌مبنا نسبت به معتمدان:
- ۱۲۳ ستم بر بندگان. بدترین توشه آخرت:
- ۱۲۳ تغافل؛ بهترین عمل انسان بزرگوار:
- ۱۲۳ حیا؛ عیب‌پوش انسان:
- ۱۲۳ خاموشی، انصاف، بخشش، فروتنی، تحمل، مشی عادلانه و شکیبایی در برابر نادان:
- ۱۲۳ سب از دیاد یاران:
- ۱۲۴ حسادت، عامل بیماری جسمی:
- ۱۲۴ لذت و خواری؛ طمع و آزار:
- ۱۲۵ تبیین خیر و اذیاء اخلاقی و نتایج آنها:
- ۱۲۶ دولتمندی و سعادت؛ واز دیاد نعمت ثمره خلق نیکو:
- ۱۲۶ قناعت، زندگی پاک، مؤمن:
- ۱۲۶ توصیه به شراکت باشد سخن بر خوردار از رزق وسیع:
- ۱۲۷ مفهوم عدل و احسان:
- ۱۲۸ پرهیز از مبارز طلبی، و پذیرش مبارزه با ستم:
- ۱۲۸ تفاوت و ویژگی‌های اخلاقی زنان و مردان؛ اقتضای حسیت آنها:
- ۱۲۹ شاخصه اصلی انسان خردمند و انسان جاهل:
- ۱۲۹ پستی مظاهر دنیوی:
- ۱۳۰ گونه‌های عبادت و بندگی خداوند:
- ۱۳۰ طبیعت زن:
- ۱۳۰ شستی و اطاعت از سخن چین؛ نابود کننده منافع خویش و ترک رستان:
- ۱۳۱ غضب و دست‌درازی؛ مایه هلاکت و خرابی:
- ۱۳۱ روز انتقام در انتظار ستمکار:
- ۱۳۲ اهمیت تقوا و حیا نسبت به خداوند:
- ۱۳۲ نهی از پرگویی در سخن:
- ۱۳۲ لزوم رعایت حقوق الهی درباره نعمت‌ها:
- ۱۳۳ توازن قدرت و شهوت:

- ۱۳۳ نهی از تضييع نعمت ها و عاقبت شوم آن:
- ۱۳۳ برتری بخشش و کرم بر خویشاوندی:
- ۱۳۳ پشتیبانی از خوش گمانی:
- ۱۳۴ بهترین اعمال، و ناخشنودی نفس:
- ۱۳۴ نشانه هایی برای خداشناسی و معرفت به خداوند:
- ۱۳۴ ثمره تاریخی و شیرینی دنیا در آخرت:
- ۱۳۴ فایده ایمان، عبادت ها، امر به معروف، صلوة رحم، اقامه حدود و برخی از احکام الهی:
- ۱۳۶ تأثیر سوگند درست و نادرست در عقوبت او:
- ۱۳۶ اهمیت اجرای حیات در زمان حیات خویش:
- ۱۳۷ تندخویی، عصبانیت و خون:
- ۱۳۷ حسد؛ عامل بی باری جسم:
- ۱۳۷ ثمره شاد کردن دیگران در بیع مصیبت ها:
- ۱۳۸ صدقه در تهیدستی؛ تجارت با خدا:
- ۱۳۸ نهی وفا با خیانت پیشگان:
- ۱۳۹ اتمام حجت و امتحان خداوند با گفتار و رفتار مغروران، با احسان و نیکی به آنان:
- ۱۴۰ الف - مفهوم شحش (سخنور ماهر):
- ۱۴۰ ب - دوری از خصومت و دشمنی ها:
- ۱۴۱ ج - اولویت خویشان پدری در سرپرستی زنان، نسبت به خویشان مادری:
- ۱۴۳ د - اثر ایمان در قلب انسان:
- ۱۴۴ ه - وجوب ادای زکات پس از دریافت طلب:
- ۱۴۵ و - دوری از زنان هنگام اعزام به جهاد، برای جلوگیری از سستی در تکلیف:
- ۱۴۶ ز - رشادت و امیدواری مجاهد:
- ۱۴۶ ح - رسول خدا (ص) پناه مجاهدان به هنگام شدت جنگ:
- ۱۴۸ شکوه از عدم فرمانبرداری مردم:
- ۱۴۹ انحراف، نتیجه بی بصیرتی و عدم شناخت حق:
- ۱۵۰ موقعیت خطرناک هم نشینی با سلطان:
- ۱۵۰ ثمره نیکی با بازماندگان دیگران:

- تأثیر گفتار صواب و خطای حکیمان: ۱۵۰
- ضرورت صید کردن کلام بزرگان و عدم غفلت از آن: ۱۵۱
- نهی از اندوه نسبت به رزق آینده، و ضرورت توکل بر روزی رسانی خدا: ۱۵۱
- عدم افراط در دوستی یا دشمنی با دیگران: ۱۵۲
- تفاوت انسان های کوشا برای دنیا و آخرت: ۱۵۲
- سه پدیده (ص) در تقسیم اموال، و اهمیت حفاظت از اموال کعبه: ۱۵۳
- شرف فضاوت در مورد سارق بیت المال: ۱۵۴
- جذبت در تحولات پس از فتنه ها: ۱۵۵
- اهمیت رجه به نفع و وعده الهی، لزوم شکرگذاری و قناعت: ۱۵۵
- اقدام و عمل، تکیه، علم و یقین: ۱۵۶
- مذمت و نکوهش طمعی و زوها، و بی وفایی و کوتاهی عمر آن: ۱۵۷
- دوری از نفاق و دروغ ظاهر و باطنی: ۱۵۷
- تداوم عمل، بهتر از کثرت آن: ۱۵۸
- اولویت واجبات بر مستحبات: ۱۵۸
- یاد قیامت و آمادگی برای سفر طولانی: ۱۵۹
- ضرورت تکیه بر عقل برای آگاهی یابی، نه بر دیدگان: ۱۵۹
- خودخواهی، حجاب بین آدمی و موعظه: ۱۵۹
- زیاده روی نادان و سستی عالم، عامل انحراف جامعه: ۱۵۹
- علم و دانش: اتمام حجت بر بهانه جویان: ۱۶۰
- تضییع فرصت ها و مهلت های قبل از مرگ: ۱۶۰
- خوشی های ناپایدار و آینده های ناخوش: ۱۶۰
- قضا و قدر، از اسرار مکنون الهی: ۱۶۱
- محرومیت از دانش آموختن، سرنوشت مقدر انسان پست: ۱۶۱
- بیان خصائل یک انسان مؤمن کامل و نمونه، و توصیه به الگوگرفتن از او: ۱۶۱
- ترک معصیت و نافرمانی: شکرانه نعمت های الهی: ۱۶۳
- پاداش و اجر الهی برای شکیبایی بر مصیبت فقدان فرزندان: ۱۶۳
- بی تاب و ناشکیبایی در اندوه مصیبت رحلت رسول خدا (ص): ۱۶۴

- ۱۶۴ نهی از دوستی با احمق و بی خرد:
- ۱۶۵ تعیین فاصله بین شرق و غرب:
- ۱۶۵ سه گروه دوستان، سه گروه دشمنان:
- ۱۶۵ نهی از کوشش برای زیان رساندن به دشمن، به قیمت زیان خویش:
- ۱۶۶ غفلت از عبرت‌ها:
- ۱۶۶ نهی از افراط و تفریط در دشمنی با دیگران:
- ۱۶۷ ضرر، فرصتی برای اصلاح رابطه با خدا:
- ۱۶۷ محاسبه اعمال همه انسان‌ها؛ همچون روزی رساندن به ایشان:
- ۱۶۷ لزوم دقت در تعریف فرستاده و نوشتن نامه:
- ۱۶۸ دعا و ارتباط با خدا؛ همیشه انسان‌ها به گاه مصیبت یا تندرستی:
- ۱۶۸ اهمیت توجه به نیازمندان و مسکینان، به عنوان فرستاده‌های خداوند:
- ۱۶۹ بی‌غیرتی زناکار:
- ۱۶۹ اجل، محافظ انسان:
- ۱۶۹ ثروت دوستی انسان:
- ۱۷۰ تأثیر دوستی پدران بر نزدیکی فرزندان:
- ۱۷۰ پرهیز از سوءظن به مؤمنان:
- ۱۷۰ اعتماد به قدرت الهی؛ معیار راستی ایمان:
- ۱۷۱ نفرین بر دروغگو:
- ۱۷۱ جایگاه اثرگذاری عبادات واجب و مستحب بر اعتدال دل‌ها:
- ۱۷۲ مقابله به مثل؛ شیوه دفع تجاوز:
- ۱۷۲ دستورالعملی برای نگارش زیبا:
- ۱۷۳ معزفی پیشوای مؤمنان و تبه‌کاران:
- ۱۷۳ انحراف جاهلانه یهودیان:
- ۱۷۴ شجاعت و هیبت در جهاد؛ عامل پیروزی بر دشمن:
- ۱۷۴ دوری از تنگدستی؛ راه مبارزه با نقص در دین و سرگردانی عقل و ایجاد دشمنی:
- ۱۷۵ صدق نیت و عدم بهانه‌جویی در آمرزش خواهی:
- ۱۷۵ اهمیت مشورت با امام و تبعیت از تصمیم او:

- پرهیز از بی تابى بر کشته شدگان جنگ: ۱۷۵
- نفس اماره، فریب دهنده منحرفین و خوارج: ۱۷۶
- پرهیز از معاصی و گناهان پنهان: ۱۷۷
- اندوه بر شهادت یاری باوفا: ۱۷۷
- مهلت مقتضی و مفید برای توبه و بازگشت: ۱۷۸
- سروزی واقعی و پیروزی دروغین: ۱۷۸
- وظایف توانگران در تأمین معیشت مستمندان: ۱۷۸
- اهمیت تلاش برای بی نیازی از پوزش طلبی: ۱۷۸
- ثروت به سبب بی نیازی است؛ ثروت ها در معصیت ها؛ حداقل حقوق الهی: ۱۷۹
- طاعت خدا، غنای غنی برای انسان های زیرک: ۱۷۹
- مسئولیت ها و فرمان ها در پاسبانی از حدود الهی: ۱۷۹
- توصیف ویژگی های ماهر، رباطنی مؤمن: ۱۸۰
- بی اعتنائی به دارایی مردم، مردم واری بی نیازی: ۱۸۰
- اهمیت وفای به عهد شخص مسئول: ۱۸۱
- یاد مرگ؛ بازدارنده آرزو و فریب: ۱۸۱
- وارثان و حوادث؛ شرکای ثروت انسان: ۱۸۱
- نهی از دعوت دیگران بدون عمل: ۱۸۱
- بی تأثیری علم اکتسابی، بدون هماهنگی با علم عطری: ۱۸۲
- اندیشه صحیح؛ محصول اقتدار دولت ها: ۱۸۲
- عفاف و شکر؛ زینت فقر و بی نیازی: ۱۸۲
- دردناک بودن روز انتقام و اجرای عدالت بر ستمگر: ۱۸۳
- ریشه انحرافات اخلاقی و عملی انسان ها در جامعه: ۱۸۳
- آرزوهای طولانی، دنیاگرایی و ثروت اندوزی از راه حرام؛ سبب زیانکاری دنیا و آخر: ۱۸۳
- عدم دسترسی به گناه، سبب پاکدامنی: ۱۸۴
- تکذبی گری و درخواست از دیگران؛ عامل ریختن آبرو: ۱۸۴
- سبک شمردن گناهان، شدیدترین گناه: ۱۸۵
- معیارهای کمال اخلاقی برای انسان: ۱۸۵

- ۱۸۷ نافرمانی، قدرت طلبی و یاری ظالم؛ سه ویژگی مهم انسان ستمگر:
- ۱۸۷ امید به آسایش، در اوج سختی ها و بلایا:
- ۱۸۷ لزوم اعتدال در رسیدگی به خانواده:
- ۱۸۸ عیب جویی از دیگران؛ بزرگترین عیب:
- ۱۸۸ نفی تعصب جاهلی، و شکر بر نعمت فرزند داشتن:
- ۱۸۹ نهی از تحمّل گرایی:
- ۱۸۹ ندانند روزی رسان:
- ۱۸۹ واقعیت و افترا برای همه انسان ها:
- ۱۹۰ اسودّی از نعمت؛ سبب غفلت از آینده:
- ۱۹۰ اسارت نفس و غریب تنگی؛ مانع اصلاح و کنترل نفس:
- ۱۹۱ پرهیز از بدعتی:
- ۱۹۱ برکت صلوات بر پیامبر (ص) در قضای حاجات:
- ۱۹۲ حفظ آبرو با ترک مجادله و نزاع:
- ۱۹۲ عجله بیجا و یا شُستی در آلودگی ها؛ حماقت:
- ۱۹۲ نهی پرسش نابجا از آینده:
- ۱۹۲ تکیه بر اندیشه، عبرت از حوادث و تأدیب نفس؛ ارزش های اخلاقی:
- ۱۹۳ همراهی و تقارن علم و عمل، و عواقب آن:
- ۱۹۳ تبیین ماهیت دنیا و راهنمایی در نحوه تعامل با آن:
- ۱۹۵ پاداش نیک برای طاعت، و کیفر برای معصیت، با هدف ایمان ها:
- ۱۹۵ آگاه ساختن از روزگار و ازگونی ارزش ها و غلبه فتنه های الهی:
- ۱۹۶ هشدار به حفظ تقوا، هدفمند بودن خلقت انسان و پرهیز از دنیای فریب ده:
- ۱۹۷ بیان والاترین ارزش های اخلاقی، و هشدار نسبت به ارزش های زشت غیر اخلاقی:
- ۱۹۸ عالم عامل، نادان علم آموز، بخشنده غیر بیخیل و فقیر آخرت گرا؛ چهار رکن پایداری دین و دنیا:
- ۱۹۹ مراتب نهی از منکر؛ و براءت با قلب و انکار با زبان، تا انکار با شمشیر:
- ۲۰۰ فضیلت امر به معروف و نهی از منکر بر اعمال نیکودر جهاد در راه خدا، و مراتب آن:
- ۲۰۱ مراتب جهاد فیزیکی، جهاد با زبان و جهاد با قلب:
- ۲۰۲ حق سنگین و گوارا؛ باطل آسان و کُشنده:

- ۲۰۲ عدم غفلت از عذاب الهی، و عدم نومیدی از رحمت او؛
- ۲۰۳ بخل؛ کانون عیوب و راهنمای همه بدی‌ها؛
- ۲۰۴ مرگ ناغافل و بی اعتباری عمر؛
- ۲۰۴ اهمیت کلام، و ضرورت صیانت از آن؛
- ۲۰۵ جایگاه سکوت، پرهیز از پُرگویی، و مسئولیت اعضای بدن؛
- ۲۰۵ ملاعت و بندگی خداوند، و ترک معصیت در محضراو؛
- ۲۰۶ عذر نکیه بردنیای زودگذر، ترک سستی در عمل نیکو، و اعتماد به آزموده شدگان؛
- ۲۰۶ پستی دنیا و مذمت دنیا طلبی؛
- ۲۰۷ اهمیت عمل و تلاش، به جای اتکا به حسب و نسب؛
- ۲۰۷ ضرورت تلاش و کوشش در رسیدن به هدف؛
- ۲۰۷ معیارهای خیر، سر، نعمت و بلا؛
- ۲۰۸ رابطه فقر و بیماری، غمی و رنجی، رابطه وسعت مال و صحت جسم و روح انسان؛
- ۲۰۸ مدیریت زمان و برنامه ریزی صحیح برای مؤمن، و سه هدف مهم برای عاقل؛
- ۲۰۹ بی رغبتی نسبت به دنیا، و ترک غفلت و زدگی؛
- ۲۰۹ نقش زبان انسان در معرفی شخصیت؛
- ۲۱۰ در وصف پاکیزگی، سبک وزنی و رایحه خوش مشک؛
- ۲۱۰ توصیه به ترک غرور، فروتنی و یاد آخرت؛
- ۲۱۰ آموزش شیوه تعامل با دنیا؛
- ۲۱۰ سخن و کلام؛ نافذتر از سلاح و حمله؛
- ۲۱۱ پاسداشت قناعت؛
- ۲۱۱ قناعت و ترک طمع، عدم غفلت و فریب خوردن از بازی روزگار؛
- ۲۱۱ حقوق متقابل پدر و فرزند؛
- ۲۱۲ جداسازی برخی از واقعیات از خرافات؛
- ۲۱۲ ایمنی؛ ثمره تعامل و رابطه تنگاتنگ با مردم؛
- ۲۱۳ لزوم شناخت شأن و موقعیت خویش؛
- ۲۱۳ پرهیز از پراکنده کاری؛
- ۲۱۴ مالکیت مطلق خداوند؛ معنای عبارت لاحول و لا قوه الا بالله؛

- ۲۱۴ عدم مجادله با متظاهران به دین:
- نیکویی تواضع توانگران در قبال مستمندان، و نیکوتر از آن بی اعتنایی فقرا به اغنیا و توکل بر خدا: ۲۱۵
- ۲۱۵ عقل، ناجی انسان:
- عاقبت ستیز با حق: ۲۱۵
- ۲۱۶ قلب، کتاب چشم:
- رهیزکاری؛ والاترین ارزش اخلاقی: ۲۱۶
- ۲۱۶ لزوم رعایت احترام معلم:
- تأدیب خویش: با ترک آنچه برای دیگران بد می دانی: ۲۱۷
- ۲۱۷ شکیبایی و نجات مرائب، همچون آزادگان:
- صبر کریمانه با مصائب: ۲۱۷
- ۲۱۸ ویژگی های دنیای نیکو زبانان و گذرا:
- مذمت دنیاگرایی و ثروت اندوزی، و توجّهی به آخرت خویش: ۲۱۸
- ۲۱۸ ندامت، ترک گناه، رد حقوق، ادای جبران معوق، پاکی جسم از حرام، اطاعت خدا:
- معانی استغفار: ۲۲۰
- ۲۲۱ ثمره حلم و بردباری:
- بیان ضعف ها و ناتوانی های انسان: ۲۲۱
- ۲۲۱ شیوه درمان شهوت، و گذشت کریمانه از جاهل:
- نقش عقل در هدایت انسان: ۲۲۲
- ۲۲۳ توصیه به نیکوکاری و عدم واگذاری آن به دیگران:
- ثمرات خودسازی و عمل به دین، و رابطه نیکو با خداوند: ۲۲۳
- ۲۲۴ کارکرد بردباری و عقل برای انسان:
- نعمت های خاص، لطف خدا به توانگران به شرط بخشش: ۲۲۴
- ۲۲۵ نهی اعتماد به دوام عافیت و توانگری:
- تفاوت درخواست حاجت از مؤمن یا کافر: ۲۲۵
- ۲۲۵ عدم نافرمانی خداوند، قبولی روزه و سپاس عبادات: معیارهای عید:
- ثروت اندوزی انسان و اتفاق توسط ورثه، بالاترین ندامت و پشیمانی: ۲۲۶

- تلاش در طلب دنیا و عدم مساعدت مقدرات، بالاترین زیان و نومیدی انسان: ۲۲۶
- اقسام روزی، عاقبت دنیا طلبی و آخرت گرایی: ۲۲۷
- توجه به باطن دنیا، تعلیم قرآن و عدم ترس از غیر خدا؛ خصلت‌های برجسته اولیای الهی: ۲۲۷
- توجه به فانی بودن لذت‌ها و باقی ماندن اثر گناهان: ۲۲۸
- دشمنی: نتیجه آزمون مردم: ۲۲۹
- زنی نعمت: نتیجه شکر، اجابت؛ ثمره دعا، و مغفرت؛ نتیجه توبه: ۲۲۹
- مقام مل کرم: ۲۳۰
- ساوت‌های عدل و جود، و برتری شرافت عدالت بر جود: ۲۳۰
- دشمنی مردم با محارلات خویش: ۲۳۰
- عدم حسد بر اهل سنت، فتنه‌ها، و عدم شادمانی از به دست آمده‌ها؛ مفهوم واقعی زهد و پارسایی: ۲۳۱
- حکومت؛ معرض نمایش تجربه و لیاقت مدیران و رهبران: ۲۳۱
- نقش خواب دیدن در سمیات انسان: ۲۳۱
- تأمین آسایش؛ معیار تعیین معجزات: ۲۳۲
- استواری و پایداری؛ ویژگی ملک‌اش: ۲۳۲
- تداوم عمل، برتر از کثرت آن: ۲۳۲
- وجود همانند صفات شگفت در انسان‌ها: ۲۳۳
- اهمیت ادای حقوق الهی (زکات): ۲۳۳
- گرفتاری ربا؛ نتیجه عدم آگاهی از احکام تجارت: ۲۳۳
- بزرگ‌نمایی مصیبت‌ها؛ سبب ابتلا به گرفتاری‌های بزرگتر: ۲۳۴
- کرامت نفس؛ راه مبارزه با شهوات: ۲۳۴
- نقصان عقل؛ نتیجه شوخی بی جا: ۲۳۴
- لزوم هوشیاری انسان نسبت به تمایل و عدم تمایل دیگران به وی: ۲۳۴
- فرزند شوم؛ علت انحراف زیر: ۲۳۵
- غفلت از ابتدا و انتهای زندگی و بی توجهی به روزی رسانی خداوند؛ دو عامل تفاخر انسان: ۲۳۵
- عرضه اعمال نزد پروردگار؛ معیار توانگری و تهیدستی انسان: ۲۳۵
- معیار شناخت بزرگترین شاعر: ۲۳۶
- بی توجهی به دنیا و توجه به آخرت؛ بهای جان انسان: ۲۳۶

- طالبان دانش و دنیا؛ دو گرسنه سیری ناپذیر: ۲۳۷
- راستگویی هنگام زبان، عدم برتری گفتار بر کردار و خدا ترسی در نقل کلام دیگران: ۲۳۷
- نشانه های ایمان: ۲۳۷
- چیرگی تقدیر الهی بر تدبیر انسان: ۲۳۷
- بردباری و درنگ؛ ثمره همت و الای انسان: ۲۳۸
- حیثیت سلاح انسان ناتوان: ۲۳۸
- پیش بی جا؛ فریبنده انسان: ۲۳۸
- آفرینش دنیا، ای آخرت: ۲۳۸
- خبر از نبودی و رکت بنی امیه: ۲۳۹
- مساعدت و پرورش، لام و بخشندگی؛ صفات خاص انصار: ۲۳۹
- اهمیت هوشیاری و سیرت در حوادث: ۲۴۰
- اقامه دین و استقامت در براری، آن؛ خصلت فرمانروای مقتدر: ۲۴۱
- بخل توانگر، خواری نیکان، بلندی مقام و معامله با مضطربان؛ نشانه های روزگار سخت: ۲۴۱
- مذمت افراط و تفریط کنندگان نسبت به امام (ع) و پیش بینی هلاکت آنان: ۲۴۲
- معیار توحید و عدل الهی: ۲۴۲
- مذمت سخن گفتن به نادانی و سکوت در بیان حق: ۲۴۲
- دعای طلب نزول باران: ۲۴۳
- زینت خضاب در رحلت رسول خدا (ص): ۲۴۳
- پاداش عفت و پاکدامنی، برتر از اجر شهید در راه خدا: ۲۴۴
- قناعت؛ گنج بی پایان: ۲۴۴
- رعایت عدالت و پرهیز از ستم؛ شیوه صحیح اداره کشور: ۲۴۵
- سبک شمردن گناهان؛ شدیدترین گناه: ۲۴۵
- مسئولیت دانایان در کسب علم و دانش: ۲۴۵
- ایجاد مزاحمت؛ معیار بدترین دوست: ۲۴۶
- به خشم آوردن دوست؛ آفت دوستی: ۲۴۶

مقدمه

نهج البلاغه برگزیده ای است از خطبه‌ها، نامه‌ها و حکمت‌های منتسب به امیرمؤمنان علی (ع) که به عقیده بزرگان شیعه (همچون محدث نوری و سید رضی) و علمای مشهور اهل سنت (همچون شیخ محمد عبده، ابن ابی الحدید معتزلی و ابن تیمیه) و حتی دشمنان نیز مسلمان (همچون جرج جرداق مسیحی)، از نظر ادبی در اوج قله فصاحت و بلاغت می‌درخشد، چنانکه برخی بزرگان به حق آنرا «برادر قرآن» و «کلامی پارسا» راز کلام خالق و بالاتر از کلام مخلوق نام نهاده‌اند.

علامه بزرگوار، مرحوم سید رضی (ره)، علت نام گذاری «نهج البلاغه» را بدان سبب می‌داند که موجب گشودن ابواب بلاغت به روی مطالعه کنندگان و مشتاقان آن می‌شود.

سخنان شگفت آوری که هر تشنه‌ای را سیراب می‌کند، و هر بیماری را شفابخش است، و هر شبهه را می‌زاید، زیرا این سخنان بر زبان شخصیتی جاری گردیده است که سرچشمه فصاحت و منشأ بلاغت است، و یگانه

انسانی است که پس از نبی مکرم اسلام (ص) به منتهی درجه از کمال بلاغت دست یافته است، چنانکه هیچکس را یارای برابری با او نیست.

فرمایشات مولی (ع) دریایی است بی پایان که کلام هیچ سخنوری با آن برابری نمی کند و مجمع فضائلی است که بدیلی برای آن نمی توان یافت. اینجانب در طول بیش از چهل سال مؤانست با این کتاب شریف، بسیاری از ترجمه هایی را که دانشمندان و بزرگان عرضه داشتند، مورد مطالعه قرار داده ام و از آنها بهره های وافریده ام، لیکن ضروری دانستم تا بخش حکمت های هیچ ابی را که دریایی بی پایان از معارف، موعظه ها و اندرزهاست با ترجمه های این برگزیدن عناوین مشخص با توضیحاتی مختصر تقدیم شیفتگان کلام مولا (ع) نمایم.

نام کتاب را از ابو «برال حکمت ها» نهادم که هر انسان شیفته معارف الهی می تواند با تعمق و تأمل بر این سخنان غزوپر معنای امیر کلام (ع)، بر کمال خویش بیافزاید و به سوی حلق خیشش قرب و تعالی یابد.

در پایان توضیحاتی در جهت بهره برداری بهینه از این اثر تقدیم می دارم:

الف- برای سهولت و بهره مندی افروتر از بر مالکات مولا (ع) برای هر حکمتی به مقتضای محتوای آن، عنوانی برگزیدم و آرش مردم که عنوان منتخب گویای موضوعاتی که در آن حکمت وجود دارد باشد. برخی از حکمت ها شامل موضوعات متعدد و متنوعی است که انعکاس همه آنها در عنوان منتخب امکان پذیر نمی گردد.

ب- در ترجمه حکمتها تلاش شده است که ضمن وفاداری به متن اصل هر حکمت، توضیحات و شرح مختصری که ترجمه را گویا تر و روان تر نماید، بصورت پرانتز ذکر شود.

ج- برای استفاده بیشتر خوانندگان عزیز، توضیحات مفید سید رضی (ره) نیز در ذیل حکمت ها ذکر و ترجمه گردیده است.

د- بلحاظ اختلاف شارحین نهج البلاغه در شماره حکمت ها، ممکن است در تطابق شماره حکمت ها با برخی از شروح، مغایرت مشاهده شود که این تغایر تنها در شماره آنهاست، لیکن از نظر محتوا و متن مغایرتی وجود ندارد.

ه- در انتخاب رسم الخط متن عربی، از رسم الخطی که به همت والای جناب آقای علی جاسبی نیا تهیه و از نظر صحت اعراب ها و سهولت در برآوردن دقت نظرویره ای در خصوص آن اعمال گردیده، بهره گیری شده است. ترجمه و آماده سازی این اثر در لیالی قدر که همزمان با شهادت مظلومانه وجود مقدس مریضی است، پایان یافت. از دریای بی کران لطف و کرمش انتظار عناایت کمالیه و دستگیری در دنیا و آخرت را مسألت دارم.

دکتر عباس خواجه پیری